

Terugtrekende wethouders

In opdracht van:
Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties
Drs. T. Zandstra

© Zenc, 14 september 2006

Auteurs:
Dr. Peter Castenmiller
Drs. Marco Meesters
Drs. Bettine Pluut

Inhoudsopgave

1. Inleiding	2
1.1. Vraagstelling en doelstelling	2
1.2. Onderzoeksopzet.....	2
2. Afgetreden wethouders in de perioden 1994-1998; 1998-2001 & 2002-2005	4
2.1 Gegevens uit eerdere collegeperioden	4
2.2 Toelichting en beperkingen analyse 1998-2001 & 2002-2005	4
2.3 Kerngegevens.....	5
3. De enquête "Afscheid van het college".....	8
3.1 Inleiding	8
3.2 Achtergrond & algemene kenmerken wethouderschap	8
3.3 Redenen voor het verlaten van het ambt	13
3.4 Nadere analyse van motieven voor aftreden.....	15
3.5 Voorafgaand aan het wethouderschap	17
3.6 De carrière na het ambt.....	18
3.7 Terugblik op het wethouderschap	20
4. De case studies	25
4.1 Inleiding	25
4.2 Reden en omstandigheden omtrent aftreden.....	25
Redenen voor het aftreden: persoonlijk of politiek?	25
De rol van verschillende betrokkenen	26
Invloed van het dualisme	27
De opkomst van Leefbare partijen.....	28
De rol van de media.....	29
4.3 De continuïteit van lokaal bestuur	29
Overdracht na het aftreden.....	29
Veranderingen in de verdeling van portefeuilles	30
Het functioneren van de opvolger.....	30
4.4 De invloed van wethouderscrises op het imago van de politiek.....	30
4.5 De wethouder na het verlaten van het ambt	31
Terugblik op het wethouderschap	31
Persoonlijke gevolgen.....	31
Vervolg van de maatschappelijke carrière.....	32
5. Conclusies & Aanbevelingen.....	33
5.1 Conclusies	33
5.2 Aanbevelingen	34

1. Inleiding

Met enige regelmaat is er zorg over het voortijdig aftreden van lokale bestuurders. In meer dan 400 gemeenten zijn in totaal zo'n 1.600 wethouders actief. In menige gemeente is er aanleiding voor een voortijdig vertrek van één of meer van deze wethouders. Voor een belangrijk deel is dat inherent aan het ambt van wethouder. Op basis van het vertrouwen van een meerderheid van de raad heeft een wethouder zich aan de uitvoering van een programma gezet. Indien om welke reden dan ook dit programma niet realiseert wat het beoogde te realiseren, kan een wethouder het vertrouwen verliezen en dient hij of zij zijn bestuurspositie op te geven.

Aftreden in het openbaar bestuur lijkt vaak op een probleem te wijzen. Het roept beelden op van politieke commotie, tegenstellingen en crisis. Het is om die reden dat in de media gegevens over aftredende ambtsdragers een hoge nieuwswaarde blijken te hebben. Zodra er gegevens worden gepubliceerd, trekken die meestal veel aandacht en geven zij bovendien aanleiding tot vaak zorgelijke beschouwingen over de ontwikkelingen in het lokale bestuur.

Aanleiding van dit onderzoek is de vraag van het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties of het aandeel aftredende wethouders in de loop der jaren toe- en afneemt. Indien er sprake is van een ontwikkeling, is het vervolgens de vraag wat daar de oorzaak van is. Bovendien vindt het Ministerie het interessant om te bekijken of de eerder beschreven zorgen over tussentijds aftreden terecht zijn. Onderzocht is dan ook wat de effecten zijn van wethouders die voortijdig hun ambt verlaten. Hierbij is gekeken naar gevolgen voor de wethouder zelf en het vervolg van zijn of haar maatschappelijke carrière, naar de invloed op de continuïteit van het lokale bestuur en naar de gevolgen van tussentijds aftredende wethouders voor het vertrouwen dat burgers hebben in hun gemeentelijk bestuur. Door inzicht in dergelijke effecten te verkrijgen kan vervolgens bekeken worden welke maatregelen het Ministerie kan nemen om dergelijke negatieve effecten van tussentijds aftreden tot een minimum te beperken.

1.1. Vraagstelling en doelstelling

Op basis van het bovenstaande kan de volgende vraagstelling worden geformuleerd:

Is er een toename in het aantal tussentijds afgetreden wethouders en wat zijn de oorzaken en gevolgen van het tussentijds verlaten van het ambt door wethouders?

De doelstelling van het onderzoek luidt:

Inzicht in de omvang, oorzaken en gevolgen van het tussentijds aftreden van wethouders, teneinde maatregelen te benoemen die de negatieve effecten hiervan zoveel mogelijk beperken.

Hieronder volgt een beschrijving van de onderzoeksopzet, welke leidde tot een beantwoording van de onderzoeksvraag.

1.2. Onderzoeksopzet

Het onderzoek is opgebouwd uit een drietal onderzoeksactiviteiten:

- Inventarisatie van het aantal tussentijds afgetreden wethouders middels een analyse van databestanden
- Elektronische enquête onder afgetreden wethouders in de periode 2002-2006

- Nader onderzoek in een beperkt aantal gemeenten

Deze onderzoeksactiviteiten worden hieronder beknopt beschreven.

Analyse databestanden

Databestanden van de VNG uit de perioden 1998 – 2002 en 2002 – 2006 zijn geanalyseerd. Ook zijn reeds gepubliceerde inventarisaties van eerdere collegeperioden geanalyseerd.

Resultaten van deze analyses zijn:

- Inzicht in de ontwikkelingen in de mate van aftreden
- Inzicht in achtergronden van aftredende wethouders, waaronder leeftijd, sekse, politieke partij, gemeentegrootte en portefeuilles

Elektronische enquête

Aan tussentijds afgetreden wethouders uit de periode 2002-2006 is schriftelijk het verzoek toegezonden deel te nemen aan een elektronische enquête. Doel van deze enquête was inzicht te verkrijgen in de oorzaken en motieven om af te treden en om de verdere carrière van de wethouders te verkennen.

Nader onderzoek in een vijftal gemeenten

Tijdens de derde onderzoeksfase is de door middel van deze enquête verkregen informatie verrijkt.

Op basis van algemene criteria als het aandeel van lokale partijen, grootte van de gemeente, het aandeel afgetreden wethouders en regionale spreiding in Nederland, zijn vijf gemeenten geselecteerd.

Binnen deze gemeenten is met verschillende functionarissen gesproken over de volgende onderwerpen:

- De context waarin wethouders tot hun keuze voor aftreden kwamen;
- Reacties in de lokale gemeenschap;
- De wijze waarop de opvolging was geregeld en zijn verlopen;
- De betekenis van de “wethouderscrisis” voor de continuïteit en stabiliteit van het lokale bestuur.

De resultaten van dit nader onderzoek waren niet representatief, maar uitstekend geschikt om de problematiek ‘in te kleuren’. Doordat met verschillende functionarissen (de afgetreden wethouders zelf, hun opvolgers en fractievoorzitters, de burgemeester en de gemeentesecretaris, collega-wethouders en plaatselijke journalisten) is gesproken, zijn de diverse thema’s vanuit verschillende rollen en invalshoeken belicht.

2. Afgetreden wethouders in de perioden 1994-1998; 1998-2001 & 2002-2005

2.1 Gegevens uit eerdere collegeperiodes

Op basis van de databestanden van de VNG kunnen ontwikkelingen vanaf 1998 worden gereconstrueerd. Uit eerdere collegeperiodes zijn geen volledige gegevens over het aantal aftredende wethouders bekend. Wel zijn in 1997 resultaten gepubliceerd van een inventarisatie die betrekking had op de periode november 1994 tot en met november 1996.¹ De studie richt zich op de afgetreden wethouders in de periode tussen november 1994 en november 1996. In deze twee jaar trad ongeveer 16% van de wethouders tussentijds af. Het moge duidelijk zijn dat de periode van onderzoek niet de volledige collegeperiode beslaat. Gegevens over de eerste acht maanden ontbreken, evenals vrijwel de volledige tweede helft van deze collegeperiode. Over de onderzochte periode 1994-1996 komen de onderzoekers tot een aandeel van 16% van de wethouders dat voortijdig afgetreden is.

Het is aannemelijk dat in de eerste acht maanden van een nieuwe collegeperiode relatief weinig wethouders aftreden. Voorts is het eveneens aannemelijk (zoals de navolgende analyses over de periode 1998-2002 en 2002-2006 laten zien) dat tegen het einde van een collegeperiode het aantal aftredende wethouders sterk afneemt. Als met deze aannames in gedachten een schatting wordt gedaan van het aandeel aftredende wethouders in de periode 1994 - 1998, dan zal dat ongeveer 25% bedragen.

Om ontwikkelingen in het aantal tussentijds afgetreden wethouders vast te kunnen stellen, is in het kader van dit onderzoek een nieuwe analyse gedaan voor de perioden 1998-2001 en 2002-2005. Het navolgende licht deze analyse toe en bevat de belangrijkste resultaten.

2.2 Toelichting en beperkingen analyse 1998-2001 & 2002-2005

Inzicht in het aantal tussentijds afgetreden wethouders in de perioden 1998-2001 en 2002-2005 is verkregen door een gegevensbestand in een jaar ('x') te vergelijken met een bestand van het jaar daarna ('x+1'). Wethouders die in 'bestand x' aanwezig zijn, maar in bestand 'x+1' niet meer, worden geacht voortijdig te zijn afgetreden.

Deze kwantitatieve methode verschaft geen informatie in de redenen voor aftreden. Het kan gaan om ziekte, overlijden of om allerlei politieke redenen. Voorts vinden er elk jaar herindelingen plaats, waardoor wethouders gedwongen moeten aftreden. Deze laatste omstandigheid is echter buiten beschouwing gelaten. Anders gezegd, het aantal afgetreden wethouders in heringedeelde gemeenten is niet meegeteld.

Deze strikt kwantitatieve methode lijkt simpel, maar is het helaas niet. Zo lopen de peildata nogal uiteen. Soms verschillen die nauwelijks een jaar (oktober – maart), dan meer dan 1,5 jaar (februari - oktober). Dit vertekent vanzelfsprekend de mutaties tussen twee kalenderjaren. Om die reden wordt primair gerapporteerd over de totale periode. Maar ook daar doet zich een vervelende omstandigheid voor. In 2001 heeft de VNG de registratiemethodiek gewijzigd. Hierdoor is het bestand van 2001 niet te vergelijken met dat van het volgende jaar. Daardoor ontbreken de mutaties uit het laatste jaar van de collegeperiode (in kalenderjaren) 1998 tot en met

¹ Dit betreft onderzoek dat is ondernomen door de toenmalige bekleder van de Thorbecke-Leerstool, prof. W. Derksen. De resultaten zijn door de toenmalige mede-onderzoeker R. Kreeft onlangs gepubliceerd op www.decentraalbestuur.nl

2001. De gerapporteerde gegevens over deze periode hebben daarmee betrekking op slechts drie van de vier jaren.

Het totale aantal mutaties over de jaren 1998, 1999 en 2000 is 333. Indien dit getal rechtevenredig wordt geëxtrapoleerd zou het totaal aantal mutaties over de collegeperiode 1998 tot en met 2001 rond de 440 uitkomen. Op basis van inhoudelijke overwegingen, en tevens op basis van het patroon over de collegeperiode 2002 tot en met 2005 is aannemelijk dat het aantal mutaties in het laatste collegejaar wat lager ligt dan gemiddeld. Zo kort voor de verkiezingen kiest men er vaak voor om 'de rit uit te zitten' en niet met een crisis de verkiezingen in te gaan. Oftewel, een absoluut aantal afgetreden wethouders in de periode 1998 tot en met 2001 van rond de 420 is het meest waarschijnlijk.

In de collegeperiode 2002 tot en met 2005 is het aantal afgetreden wethouders in absolute aantallen 464. Niet alleen ligt het aantal afgetreden wethouders in deze laatste periode in absolute aantallen dus hoger, in deze periode waren er bovendien minder wethouders (omdat er minder gemeenten waren). Het is al met al zeer aannemelijk dat in de laatste volledige collegeperiode, de eerste periode na de invoering van het dualisme, het aandeel afgetreden wethouders hoger heeft gelegen dan in de periode daarvoor. In de laatste periode is dat (bij benadering) 28%, in de twee collegeperiodes daarvoor ongeveer 25%. De verschillen zijn al met al ook weer niet bijzonder groot.

In onderstaande tabellen zijn de kerngegevens binnen de groep van afgetreden wethouders vergeleken met de gegevens van alle wethouders. De algemene gegevens van de zittende wethouders verschillen echter in elk kalenderjaar, omdat er immers allerlei mutaties binnen deze groep plaatsvinden. Naast aftreden en opvolging door personen met andere kenmerken, verandert in elk kalenderjaar het aantal gemeenten. De vermelde 'algemene' gegevens zijn bij benadering een gemiddelde over de verschillende kalenderjaren. De bijlage bevat de bouwstenen voor de hieronder vermelde kerngegevens.

2.3 Kerngegevens

Onderstaande tabel geeft een overzicht van de verdeling van afgetreden wethouders naar sekse voor de collegeperiodes 1998-2001 en 2002-2005.

Tabel 2.1 Afgetreden wethouders naar sekse

	1998-2001		2002-2005	
	Afgetreden wethouders	Gemiddelde alle wethouders	Afgetreden wethouders	Gemiddelde alle wethouders
Mannen	81,4%	82%	83,4%	83%
Vrouwen	18,6%	18%	16,6%	17%

In beide collegeperiodes zijn er ten opzichte van de totale populatie in feite geen wezenlijke verschillen in het aandeel aftredende mannelijke en vrouwelijke wethouders. Deze cijfers geven aan dat er geen enkele reden is om aan te nemen dat vrouwelijke wethouders eerder aftreden dan hun mannelijke collega's.

Tabel 2.2 geeft voor de perioden 1998-2001 en 2002-2005 het aandeel van de politieke partijen in het totale aantal voortijdig afgetreden wethouders. Bovendien geeft het dit aan voor de totale populatie wethouders.

Tabel 2.2. Afgetreden wethouders naar partij 1998 – 2001; 2002 – 2005

	1998-2001		2002-2005	
	Afgetreden wethouders	Gemiddelde alle wethouders	Afgetreden wethouders	Gemiddelde alle wethouders
CDA	24,1%	29%	25,4%	29%
PvdA	22,6%	23%	15,8%	18%
VVD	19,6%	20%	21,1%	17%
D66	3,9%	2%	3,7%	3%
Gr. Li.	3,6%	2%	3,7%	2%
Chr. Unie / SGP	2,7%	4%	2,9%	5%
SP	1,5%	0%	0,9%	1%
Lokaal	22,0%	21%	26,5%	25%

Bovenstaande tabel geeft een bekend beeld. Het aandeel aftredende wethouders uit de 'klassieke bestuurderspartijen' CDA en PvdA is lager dan gemiddeld. Dit geldt voor beide perioden. Wethouders uit de kleinere partijen (m.u.v. de kleine confessionele partijen) en uit de lokale (en leefbare) partijen treden wat meer dan gemiddeld af. In de collegeperiode 2002 – 2005 valt op dat het aandeel afgetreden VVD-wethouders relatief hoog ligt.

Tabel 2.3. Afgetreden wethouders naar gemeentegrootteklasse

	1998-2001		2002-2005	
	Afgetreden wethouders	Gemiddelde alle wethouders	Afgetreden wethouders	Gemiddelde alle wethouders
0 – 9.999 inw.	9,6%	16,4%	8,8%	10,4%
10.000 – 19.999 inw.	24,9%	30,1%	27,2%	28,5%
20.000 – 49.999 inw.	37,5%	35,5%	41,6%	39,9%
50.000 – 99.999 inw.	13,5%	9,1%	12,0%	11,5%
Meer dan 100.000 inw.	14,4%	9,0%	10,5%	9,6%

Uit tabel 2.3 blijkt dat in de collegeperiode 1998-2001 het aandeel aftredende wethouders in de kleinere gemeenten wezenlijk lager ligt dan verwacht zou kunnen worden. In de periode 2002 – 2005 neemt het verschil tussen grotere en kleinere gemeenten sterk af.

Tot slot geeft tabel 2.4 een overzicht van de afgetreden wethouders naar provincie. Dit opnieuw voor de perioden 1998-2001 en 2002-2005.

Tabel 2.4. Afgetreden wethouders naar provincie

	1998-2001		2002-2005	
	Afgetreden wethouders	Gemiddelde alle wethouders	Afgetreden wethouders	Gemiddelde alle wethouders
Groningen	4,5%	4,3%	4,5%	4,5%
Friesland	3,0%	5,0%	1,3%	5,5%
Drente	2,7%	2,7%	1,3%	2,9%
Overijssel	7,2%	7,8%	4,9%	6,4%
Gelderland	11,1%	14,1%	11,4%	14,4%
Flevoland	1,8%	1,5%	1,7%	1,8%
Utrecht	5,7%	6,4%	8,8%	6,8%
Noord-Holland	12,3%	12,8%	19,7%	12,4%
Zuid-Holland	20,7%	17,8%	19,1%	17,6%
Zeeland	1,2%	3,3%	4,7%	3,0%
Noord-Brabant	23,7%	14,6%	12,5%	14,6%
Limburg	6,0%	9,7%	10,1%	10,2%

In provincies die delen van de Randstad bevatten is het aantal tussentijds afgetreden wethouders groter dan verwacht zou mogen worden op basis van de totale populatie. Dit geldt met name voor de collegeperiode 2002-2005. In de collegeperiode 1998-2001 blijken opvallend meer wethouders dan in Noord-Brabant te zijn afgetreden.

3. De enquête “Afscheid van het college”

3.1 Inleiding

Aan in totaal 466 tussentijds afgetreden wethouders uit de collegeperiode 2002-2006 is een schriftelijk verzoek verzonden om deel te nemen aan de elektronische enquête ‘Afscheid van het college’. Deelnemers ontvingen een toegangscode waarmee zij eenmalig de enquête konden invullen. Na twee weken is een herinnering verzonden aan die personen die nog niet hadden deelgenomen aan de enquête. Deelnemers hebben in totaliteit een maand de gelegenheid gehad de enquête in te vullen.

Uiteindelijk hebben 155 personen de enquête ingevuld. Dit betekent een respons van ruim 33%. Echter, de adresgegevens waarover wij beschikten, waren niet recent. Op basis van het aantal onbestelbaar retour gezonden aantal enquêteverzoeken schatten wij dat uiteindelijk 420 personen een verzoek tot deelname hebben ontvangen. Berekenen wij de respons op basis van dit aantal, dan is de respons ruim 37%.

De elektronische enquête bestond uit 24 vragen, verdeeld over de volgende categorieën:

- Algemene vragen over het wethouderschap
- Redenen voor het aftreden als wethouder
- Verwachtingen en motieven voorafgaand aan het wethouderschap
- Het wethouderschap
- De periode na het wethouderschap
- Persoonlijke informatie
- Opmerkingen naar aanleiding van de enquête

Hieronder volgen de resultaten van deze enquête.

3.2 Achtergrond & algemene kenmerken wethouderschap

In deze paragraaf worden enkele achtergrondkenmerken van de tussentijds afgetreden wethouders beschreven. Hierbij is (indien hierover gegevens beschikbaar zijn) bekeken of deze achtergrondkenmerken duidelijke verschillen vertonen met die van de gehele populatie wethouders in de collegeperiode 2002-2006. Voorts zijn enkele algemene kenmerken van het wethouderschap, zoals zittingsduur en de tijdsbesteding geanalyseerd. Indien er sprake is van samenhang tussen de (achtergrond)kenmerken, is dit vermeld.

Leeftijd bij aanvang wethouderschap

De gemiddelde leeftijd van tussentijds afgetreden wethouders bij het betreden van het ambt is 51 jaar. Dit komt overeen met de gemiddelde leeftijd van de totale populatie wethouders in 2002, welke 51,8 bedraagt². De jongste afgetreden wethouder was 30 jaar bij aanvang van het wethouderschap, de oudste 72 jaar. Tabel 3.1 geeft een gedetailleerder overzicht van de leeftijd van tussentijds afgetreden wethouders bij aanvang van het wethouderschap.

² Bron: www.decentraalbestuur.nl

Tabel 3.1. Leeftijd bij aanvang van het wethouderschap

Leeftijd bij aanvang	Percentage
25 tot 40 jaar	8
40 tot 55 jaar	57
55 tot 70 jaar	34
70 jaar of ouder	1

Opleidingsniveau van tussentijds afgetreden wethouders

De tussentijds afgetreden wethouders hebben een relatief hoog opleidingsniveau, zoals blijkt uit onderstaande tabel.

Tabel 3.2. Hoogst genoten opleiding van tussentijds afgetreden wethouders

Hoogst genoten opleiding	Percentage
Hoger beroepsonderwijs en wetenschappelijk onderwijs ³	72
Hoger algemeen en voorbereidend wetenschappelijk onderwijs ⁴	5
Middelbaar algemeen voortgezet onderwijs ⁵	16
Lager beroepsonderwijs ⁶	2
Overig ⁷	5

Tabel 3.2 laat zien dat 72 % van de tussentijds afgetreden wethouders Hoger Beroepsonderwijs en/of Wetenschappelijk Onderwijs heeft. 16 % van de afgetreden wethouders heeft Hoger algemeen of voorbereidend wetenschappelijk onderwijs genoten. De overige wethouders hebben een opleidingsniveau van Middelbaar algemeen voortgezet onderwijs of lager. Elke voortijdig afgetreden wethouder heeft na de basisschool tenminste nog één vervolgopleiding succesvol afgerond.

Politieke partijen

Wanneer we kijken naar het aandeel van politieke partijen in het totale aantal tussentijds afgetreden wethouders, komen de resultaten van de enquête redelijk overeen met die van de data-analyse, zoals weergegeven in tabel 2.2. Met name wanneer we de partijen sorteren van hoogste naar laagste aandeel van de partij in het totaal aantal voortijdig afgetreden wethouders, geven tabel 2.2 en de onderstaande tabel eenzelfde beeld.

³ HTS, HEAO, Sociale Academie, Universiteit of Hogeschool.

⁴ Havo, Lyceum, Gymnasium, HBS of VWO.

⁵ VLO, ULO, MULO, MAVO, 3 jaar HBS of 3 jaar VWO.

⁶ Bijvoorbeeld ambachtsschool, LTS, LHNO, LEAO, LAS.

⁷ Politieopleiding, UTS, bestuursacademie.

Tabel 3.3. Aandeel partij in het totale aantal voortijdig afgetreden wethouders

Politieke partij	Aandeel van de partij in het totale aantal voortijdig afgetreden wethouders
CDA	24 %
Lokale partijen (m.u.v. leefbaar)	21 %
VVD	21 %
PVDA	17 %
Groen Links	6 %
D'66	5 %
SGP	3 %
Leefbaar	3 %
ChristenUnie	1 %
SP	1 %

Gemeentegrootte

Tabel 3.4 geeft het aandeel tussentijds afgetreden wethouders naar gemeentegrootte aan. Tevens wordt hierbij het landelijk aantal wethouders per gemeentegrootteklasse vermeld. Wanneer we deze aantallen vergelijken, blijkt dat in gemeenten van onder de 20.000 inwoners iets minder wethouders tussentijds aftreden dan zou mogen worden verwacht op basis van het landelijke totaal. Hetzelfde geldt voor grote gemeenten met een inwonersaantal van 100.000 of meer. In gemeenten met tussen de 20.000 en 99.000 inwoners daarentegen, is het aandeel tussentijds afgetreden wethouders groter dan het gehele aantal wethouders binnen deze gemeentegrootteklasse.

Het bovenstaande komt overeen met de resultaten van de data-analyse (zie hiervoor tabel 2.3).

Tabel 3.4 Gemeentegrootteklasse van tussentijds afgetreden wethouders en de landelijke populatie

Gemeentegrootteklasse	Aandeel van de gemeentegrootteklasse in het totale aantal voortijdig afgetreden wethouders	Gemiddeld aandeel van wethouders per gemeentegrootteklasse in de collegeperiode 2002-2006 ⁸
0-9999 inw.	7	10
10000-19999 inw.	24	29
20000-49999 inw.	52	40
50000-99999 inw.	12	12
100000 inw. of meer	6	10
Totaal	100	100

Tijdsbesteding wethouderschap & betaalde nevenactiviteiten

Een groot deel van de tussentijds afgetreden wethouders besteedde in de afgelopen collegeperiode meer dan 40 uur aan het ambt van wethouder. Van het totale aantal wethouders besteedde 11% gemiddeld minder dan 40 uur per week aan het wethouderschap, waarbij een

⁸ Gemiddelde van de jaren 2002, 2004 en 2005. Bron: www.decentraalbestuur.nl

minimum van 25 uur geldt. De overigen geven aan gemiddeld meer dan 40 uur, met een maximum van 80 uur per week, te hebben besteed aan hun wethouderschap. De onderstaande tabel biedt een overzicht van het aantal uren dat een tussentijds afgetreden wethouder gemiddeld per week besteedde aan het ambt van wethouder en aan betaalde nevenactiviteiten.

Tabel 3.5 Tijdsbesteding van tussentijds afgetreden wethouders

		Gemiddeld aan betaalde nevenactiviteiten besteedde tijd per week				Totaal
		Minder dan 10 uur	10 tot 20 uur	20 tot 30 uur	30 uur of meer	
Gemiddeld aan het wethouder besteedde tijd per week	Minder dan 40 uur	2%	9%	8%	6%	26%
	40 tot 50 uur	17%		17%	2%	36%
	50 tot 60 uur	4%	13%	2%	2%	21%
	60 tot 70 uur	6%	6%			13%
	70 uur of meer	2%	2%			4%
Totaal		32%	30%	28%	11%	100,0%

Ondanks dat 89% van de wethouders op fulltime basis het ambt van wethouder vervult, heeft ongeveer 30% van de tussentijds afgetreden wethouders tijdens zijn of haar laatste collegeperiode betaalde werkzaamheden verricht naast het collegewerk. Hierbij is logischerwijs wel een verband met de gemiddelde tijdsbesteding per week; hoe hoger de gemiddelde aan het wethouderschap betaalde tijd per week, des te minder wethouders verrichtten betaalde werkzaamheden naast het collegewerk.

Tussentijds afgetreden wethouders besteden gemiddeld 51,8 uur per week aan het wethouderschap. Wanneer we deze tijdsbesteding vergelijken met die van de landelijke populatie wethouders, blijkt dat de laatste iets lager ligt. De gemiddelde tijdsbesteding van de gehele populatie wethouders bedraagt namelijk 50,3 uur⁹.

Verblijfsduur in het college

Gemiddeld zijn de tussentijds afgetreden wethouders in totaal 6,5 jaar wethouder geweest. Dit getal is inclusief voorgaande betrekkingen als wethouder. De persoon die het kortste zijn ambt als wethouder vervulde, deed dit voor 1 jaar. Het grootste aantal jaren dat iemand wethouder was, bedraagt 25 jaar. Onderstaande tabel geeft een overzicht van het aantal jaren dat de tussentijds afgetreden wethouders hun ambt als wethouder hebben vervuld.

Tabel 3.6. Aantal jaren wethouder (inclusief voorgaande betrekkingen als wethouder)

Aantal jaren wethouder	Percentage	Cumulatief percentage
t/m 2,5 jaar	23	23
3 t/m 4 jaar	19	43
5 t/m 7,5 jaar	24	66
8 t/m 10 jaar	16	82
11 t/m 14 jaar	13	95
15 of meer	5	100,0

⁹ Bron: Begeleidingscommissie 'vernieuwingsimpuls dualisme en lokale democratie' (2004). *Tweede jaarbericht: de toekomst van de wethouder: te toekomst van het verleden?* Den Haag: VNU Uitgeverij.

Lidmaatschap van de gemeenteraad voor het ambt

Aan de respondenten is gevraagd of zij op het moment dat zij gevraagd werden voor het ambt van wethouder, deel uitmaakten van de gemeenteraad. Uit eerder onderzoek¹⁰ van de begeleidingscommissie 'vernieuwingsimpuls dualisme en lokale democratie' bleek dat 84 % van de totale populatie voor aanvang van het ambt raadslid was. Dit landelijke aandeel wijkt slechts zeer minimaal af van het percentage tussentijds afgetreden wethouders dat deel uitmaakte van de gemeenteraad, zoals blijkt uit onderstaande tabel.

Tabel 3.7. Het wel of niet lid zijn van de gemeenteraad voorafgaand aan het wethouderschap

Gemeenteraadslid	Percentage	Aantal
Ja, respondent maakte deel uit van de gemeenteraad	81	125
Nee, respondent maakte geen deel uit van de gemeenteraad	19	30
Totaal	100	155

Vervolgens is aan de 19% van de respondenten die geen deel uitmaakten van de gemeenteraad op het moment dat zij gevraagd werden voor het wethouderschap gevraagd of zij al eerdere ervaring hadden opgedaan in de functie van raadslid of wethouder.

Tabel 3.8. Eerdere ervaring in de lokale politiek

Eerdere ervaring in de lokale politiek	Percentage ¹¹	Aantal
Niet eerder ervaring opgedaan als raadslid of wethouder	53	16
Wel eerder ervaring opgedaan als raadslid of wethouder	47	14
Totaal	100 %	30

Tot slot is gekeken naar waar de wethouders die geen deel uitmaakten van de gemeenteraad op het moment dat zij wethouder werden, maar wel eerdere ervaring opdeden in de functie van raadslid of wethouder, hun eerdere ervaring opdeden. Hier blijkt dat evenveel respondenten hun ervaring in dezelfde gemeente als in een andere gemeente opdeden, maar gezien het geringe aantal respondenten voor deze vraag mogen hier niet te vergaande conclusies aan worden verbonden.

¹⁰ Bron: Begeleidingscommissie 'vernieuwingsimpuls dualisme en lokale democratie' (2004). *Tweede jaarbericht: de toekomst van de wethouder: te toekomst van het verleden?* Den Haag: VNU Uitgeverij.

¹¹ Van het aantal wethouders dat geen deel uitmaakte van de gemeenteraad op het moment dat zij werden gevraagd voor het ambt van wethouder.

Tabel 3.9. Gemeente waarin eerdere ervaring is opgedaan in de lokale politiek

Gemeente waarin eerdere ervaring werd opgedaan	Percentage ¹²	Aantal
Eerdere ervaring opgedaan in <i>dezelfde</i> gemeente als waar laatste keer wethouder was	50	7
Eerdere ervaring opgedaan in <i>een andere</i> gemeente als waar laatste keer wethouder was	50	7
Totaal	100	14

3.3 Redenen voor het verlaten van het ambt

Tabel 3.10 geeft een overzicht van de mate waarin bepaalde motieven en overwegingen een rol speelden bij de afweging die uiteindelijk heeft geleid tot het besluit af te treden. De rechterkolom geeft de gemiddelde score aan, waarbij geldt: hoe hoger de score, des te groter het belang van het motief of de overweging bij de afweging die uiteindelijk leidde tot het besluit om af te treden.

¹² Van het aantal wethouders dat geen deel uitmaakte van de gemeenteraad op het moment dat zij werden gevraagd voor het ambt van wethouder, maar wel eerder raadslid of wethouder was.

Tabel 3.10. Motieven en overwegingen omtrent besluit tot aftreden (percentages)

	Belang bij afweging tot aftreden				Gemiddeld (100%)
	Onbelangrijk			Van groot belang	
Gezondheid	66	12	10	12	1,69
Er was een negatieve balans tussen de besteedde tijd, inzet en de resultaten van het werk als wethouder	72	17	7	3	1,51
Een verhuizing	97	1	1	1	1,05
Er was een negatieve balans tussen de besteedde tijd, de inzet en de inkomsten van het werk als wethouder	83	15	2	0	1,32
Er was een scheve verhouding ontstaan tussen mijn gezinsleven en mijn baan als wethouder	68	23	7	2	1,59
Te veel negatieve feedback van de gemeenschap en/of media	74	18	6	2	1,48
Er was sprake van een politiek inhoudelijk conflict	43	6	14	37	2,37
Er hing een slechte sfeer	41	20	20	19	2,16
Te weinig invloed hebben kunnen uitoefenen	36	15	19	30	1,61
Er was een conflict tussen de partij/fractie en de wethouder	62	16	19	3	1,67
De invoering van het dualisme	40	15	17	28	2,31
Er was tegenwerking vanuit de gemeenteraad	48	16	20	17	2,01
Het ging meer om het spel dan de inhoud	36	15	19	30	2,39
Het college had te weinig daadkracht; de besluitvorming verliep traag	62	16	19	3	1,61
Er was een conflict tussen de wethouder en andere leden van het college	70	9	8	13	1,66
Een andere, meer aantrekkelijke, functie aangeboden gekregen	89	3	1	8	1,29

Met behulp van factoranalyse komt naar voren dat de 16 motieven en overwegingen te herleiden zijn tot drie onderliggende factoren.¹³

De eerste factor heeft te maken met de **politieke verhoudingen**. De invoering van het dualisme, politiek inhoudelijke conflicten, een slechte sfeer, tegenwerking vanuit de gemeenteraad, en 'meer spel dan inhoud' hangen sterk samen met deze factor.

¹³ Principale factoranalyse met varimaxrotatie. De drie factoren verklaren samen 52% van de variantie in de antwoorden van de respondenten. De betrouwbaarheid van de drie factoren is bovendien getoetst. Factor 1 kent een cronbach's alpha van 0,79, de tweede factor van 0,73. En tot slot kent de derde factor een cronbach's alpha van 0,60.

De tweede factor betreft **de resultaten van het wethouderschap**. Een negatieve balans tussen tijd, inzet en resultaten, te weinig invloed kunnen uitoefenen, te weinig daadkracht van het college en een conflict met collegeleden hangt samen met deze factor.

De derde factor heeft te maken met **persoonlijke overwegingen**. Hiermee hangen samen de gezondheid, een negatieve balans tussen besteedde tijd, inzet en inkomsten en een scheve verhouding tussen het gezinsleven en de baan als wethouder.

3.4 Nadere analyse van motieven voor aftreden

Gekeken kan worden hoe de drie factoren (politieke verhoudingen, de resultaten van het wethouderschap en persoonlijke overwegingen) samenhangen met enkele achtergrondkenmerken.

Invloed van leeftijd

De leeftijd van de tussentijds afgetreden wethouder hangt niet samen met één van de drie factoren.

Invloed van partij

De factor 'resultaten van het wethouderschap' hangt significant samen met de partij waarvoor de wethouder zitting nam in het college. Voor met name de SP en lokale partijen verklaart deze factor voor een groot deel waarom hun wethouders besluiten tot aftreden. 100% van de SP-wethouders scoort maximaal op deze factor. Ook andere kleine partijen scoren in vergelijking tot grotere landelijke partijen als CDA, VVD en PvdA hoger op deze factor. Voor grotere landelijke partijen is het te weinig resultaten boeken dus minder vaak een reden om te besluiten tussentijds af te treden.

Invloed van opleiding

De factor 'persoonlijke overwegingen' hangt significant samen met het opleidingsniveau van de afgetreden wethouder. Dit betekent dat bij een hoger opleidingsniveau persoonlijke overwegingen een sterkere rol spelen omtrent het besluit tussentijds af te treden. De gezondheid, een scheve verhouding tussen gezinsleven en de baan als wethouder en een negatieve balans tussen besteedde tijd, inzet en inkomsten zijn voor meer dan de helft van de mensen met HBO of universiteit als afgeronde opleiding van groot belang bij de afweging die uiteindelijk tot het aftreden leidde.

Invloed van gemeentegrootte

De gemeentegrootteklasse hangt significant samen met de factor 'politieke verhoudingen'; in kleinere gemeenten is de kans dat men aftreedt vanwege afwegingen op het gebied van politieke verhoudingen groter.

Ruim 63 % van de wethouders uit een gemeente met een inwonersaantal van onder de 10.000 aan dat een politiek inhoudelijk conflict van groot belang was bij hun beslissing om uiteindelijk af te treden. In tabel 3.12 is de verhouding tussen gemeentegrootte en een politiek inhoudelijk conflict als reden voor aftreden weergegeven.

Tabel 3.12. Samenhang tussen gemeentegrootte en politiek inhoudelijk conflict als reden voor aftreden

		GGK					Totaal
		<10.000	10.000-20.000	20.000-50.000	50.000-100.000	Meer dan 100.000	
Politiek inhoudelijk conflict	Onbelangrijk	27%	6%	38%	50,0%	78%	43%
	Van gering belang		13%	17%	17%		14%
	Van belang	9%		7%	11%	11%	6%
	Van groot belang	64%	41%	38%	22%	11%	37%
Totaal		100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Interessant is ook te kijken of de invloed van het dualisme bij gemeenten van verschillende omvang van wisselend belang wordt geacht bij de beslissing tot aftreden. Dit is inderdaad het geval. Geen enkele respondent die wethouder was in een gemeente met een inwonersaantal van boven de 100.000 geeft aan dat het dualisme van groot belang was bij hun beslissing tot aftreden. Voor wethouders uit gemeenten met inwonersaantallen van onder de 10.000 en tussen de 10.000 en 20.000 is dit voor ruim een derde wel het geval. Wellicht dat dit te verklaren valt doordat de gang van zaken in grote gemeenten in het verleden doorgaans toch een meer 'politiek' karakter had dan in de kleinere gemeenten. Raad en College waren daar al verder van elkaar verwijderd. In kleinere gemeenten waren de verschillen tussen en raad en college veel kleiner. In kleinere gemeenten is de relatie tussen raad en college met de introductie van het dualisme meer ingrijpend veranderd en hebben de wethouders veel meer moeten wennen aan de (gevoelsmatig) sterk toegenomen afstand tussen raad en college.

Tabel 3.13. Samenhang tussen gemeentegrootte en de invoering van het dualisme als reden voor aftreden

		Gemeentegrootteklasse					Totaal
		0-10.000	10.000-20.000	20.000-50.000	50.000-100.000	Meer dan 100000	
Dualisme	Onbelangrijk	55%	38%	39%	33%	56%	40%
	Van belang	9%	8%	11%	44%	33%	15%
	Van gering belang		16%	24%		11%	17%
	Van groot belang	36%	38%	26%	22%		28%
Totaal		100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Invloed van tijdsbesteding tijdens het wethouderschap

Er is geen verband tussen het gemiddeld tijdens het wethouderschap besteedde aantal uren aan (betaalde) nevenactiviteiten en de motieven en overwegingen die een rol spelen bij het besluit af te treden.

Invloed van wethouders van buiten de gemeenteraad

Wethouders die geen deel uitmaakten van de gemeenteraad op het moment dat zij wethouder werden, treden niet om andere redenen af dan wethouders die dit wel waren. Een bekende redenering luidt dat wethouders die afkomstig zijn van buiten de gemeenteraad kwetsbaarder zijn, doordat zij minder kennis bezitten van de gemeentelijke problematieken en op minder steun kunnen rekenen van hun fractie. Dit zou het aannemelijk maken dat wethouders van buiten de gemeenteraad vaker wegens politieke verhoudingen aftreden, maar dit vermoeden wordt door de enquête niet bevestigd.

Opzegging partijlidmaatschap

Tussen de factor 'resultaten van het wethouderschap' en het opzeggen van het partijlidmaatschap is een significant verband vastgesteld. Indien bij het besluit tot aftreden het kunnen boeken van resultaten een belangrijke rol speelde, is men vaker geneigd het partijlidmaatschap op te zeggen. Van hen die aangeven dat een conflict met hun partij van groot belang was bij hun besluit tot aftreden, geeft 69 % aan dat zij inmiddels geen lid meer zijn van hun partij.

3.5 Voorafgaand aan het wethouderschap

Iedere wethouder had waarschijnlijk voorafgaand aan het wethouderschap bepaalde verwachtingen van de verantwoordelijkheid en taken van een wethouder. Bovendien zullen persoonlijke motieven een rol spelen bij de beslissing om wethouder te worden. Het kan zijn dat de uiteindelijke beslissing om voortijdig het ambt van wethouder te verlaten iets te maken heeft met deze verwachtingen en motieven.

Verwachtingen van het wethouderschap

Onderstaande tabel geeft aan in welke mate respondenten bepaalde aspecten van het wethouderschap *vooraf* aantrekkelijk vonden.

Tabel 3.14 Verwachtingen van bepaalde aspecten van het wethouderschap

Uitspraak over een bepaald aspect van het wethouderschap	Mate waarin aspect als aantrekkelijk werd beschouwd				Gemiddeld (100%)
	Onaantrekkelijk			Zeer aantrekkelijk	
Het zorg dragen voor het dagelijks bestuur van de gemeente	-	3	40	57	3,55
Het vertalen van het programma van mijn partij in gemeentelijk beleid	-	2	59	39	3,37
Het opkomen voor de belangen van burgers, groepen en organisaties uit de lokale samenleving	-	1	36	63	3,61
Het behartigen van de belangen van mijn taakgebied/portefeuille	-	3	43	54	3,51

Geconcludeerd kan worden dat men bestuurlijke aspecten als het dagelijks bestuur van de gemeente en het opstellen van gemeentebestuur aantrekkelijker vindt dan vertegenwoordigende aspecten van het wethouderschap, zoals het opkomen voor anderen en het behartigen van belangen. Dit komt redelijk overeen met de resultaten van eerder onderzoek naar de gevolgen

van de wet dualisering gemeentebestuur¹⁴. Hieruit blijkt dat als het gaat om de rolopvatting van wethouders, het vertegenwoordigen van burgers ook door de totale populatie als het minst belangrijke aspect van het wethouderschap wordt gezien.

Persoonlijke motieven

De respondenten is gevraagd om van een aantal persoonlijke motieven aan te geven in welke mate deze van belang waren bij hun beslissing om wethouder te worden. Onderstaande tabel geeft hiervan de resultaten weer.

Tabel 3.15. Persoonlijke motieven voor het bekleden van het ambt van wethouder

Motieven voor het bekleden van het ambt van wethouder	Mate waarin het motief van belang was				Gemiddeld (100%)
	Onbelangrijk			Van groot belang	
Mijn talenten en competenties benutten	3	7	55	36	2,76
Mijn persoonlijke ontwikkeling	5	27	53	16	2,52
Het leveren van een maatschappelijke bijdrage	-	1	32	68	2,36
Het vertegenwoordigen van de kiezers van mijn partij	1	10	52	36	2,81
Op (nadrukkelijk) verzoek van anderen	14	26	45	15	2,43

Samenhang met redenen voor tussentijds aftreden

Voor respondenten die als motivatie hadden dat anderen hen nadrukkelijk verzochten het ambt van wethouder te bekleden, geldt dat persoonlijke omstandigheden vaak een verklaring vormen voor het voortijdig verlaten van het ambt. Waarschijnlijk komt dit doordat deze personen niet overwegend vanuit een bepaalde (politieke of maatschappelijke) doelstelling kozen voor het wethouderschap, en dus sneller ervaren dat hun wethouderschap met privé-omstandigheden gaat conflicteren dan dat het wethouderschap hen teleurstelt vanwege bijvoorbeeld politieke verhoudingen of het onvoldoende kunnen verwezenlijken van hun doelstellingen.

3.6 De carrière na het ambt

Een belangrijk doel van de enquête was om enig inzicht te verkrijgen in de carrière van wethouders nadat zij het ambt voortijdig hebben verlaten. Zo is hen gevraagd naar hun tijdsbesteding na het wethouderschap, of zij hun verleden als wethouder als een belemmering ervaren bij het zoeken naar een nieuwe werkring en of zij als wethouder of raadslid momenteel of in de toekomst nog actief (zullen) zijn in de lokale politiek. Hieronder volgen de resultaten.

¹⁴ Bron: Berenschot (2004). Evaluatie van de wet dualisering gemeentebestuur; eindrapport.

Tabel 3.16. Activiteiten na het ambt van wethouder

Na de carrière	Aandeel wethouders (percentages) ¹⁵
Maatschappelijke activiteiten	52
Meer tijd voor het gezin	45
Hobby-activiteiten	37
Activiteiten in de politiek	35
(meer) betaalde arbeid	31
Geen activiteiten meer opgepakt	7
(Meer tijd voor) eigen onderneming	5

Uit bovenstaande tabel blijkt dat slechts 7 % van de respondenten na het wethouderschap geen activiteiten meer heeft opgepakt. Het komt het meest voor dat men maatschappelijke activiteiten oppakt, gevolgd door activiteiten voor het gezin en hobby-activiteiten. Voor een derde van de wethouders lijkt hun aftreden niet het einde te betekenen voor hun carrière in de politiek: ruim een derde pakt opnieuw politieke activiteiten op. Later in deze paragraaf wordt hier dieper op in gegaan.

Samenhang met achtergrondkenmerken

Zoals aannemelijk achten respondenten met een lange verblijfsduur in het college het onwaarschijnlijk dat zij nog nieuwe politieke activiteiten zullen ontplooien. Ook is het logisch dat er een positief verband kan worden geconstateerd tussen de leeftijd van de wethouders en hun plannen om nog op zoek te gaan naar (meer) betaalde arbeid en maatschappelijke activiteiten

Samenhang met redenen voor tussentijds aftreden

Zij die aftreden om persoonlijke redenen blijken na het wethouderschap zelden nieuwe activiteiten op te pakken in de politiek. Wel besteedt een groot deel van hen na het wethouderschap meer tijd aan het gezin. Dit kan worden verklaard; voor deze respondenten speelden aspecten als gezondheid en tijd voor het gezin een belangrijke rol bij hun beslissing af te treden en het lijkt dus logisch dat zij niet opnieuw kiezen voor iets dat in het verleden heeft uitgewezen hiermee te conflicteren (namelijk politieke activiteiten) en wél kiezen voor het gezin.

Het zoeken naar een nieuwe werkkring

Zoals uit tabel 3.16 duidelijk wordt, gaat iets minder dan een derde van de respondenten na het wethouderschap op zoek naar (meer) betaalde arbeid. Het is interessant te kijken of de ervaring als wethouder een belemmering vormde bij het zoeken naar een nieuwe werkkring. Dit blijkt voor bijna een kwart het geval.

Samenhang tussen leeftijd & belemmering wethouderschap bij zoeken nieuwe werkkring

Er bestaat een significant verband tussen de leeftijd bij het betreden van het wethoudersambt en de mate waarin het wethouderschap als belemmering wordt ervaren bij het zoeken naar een nieuwe werkkring. Met name wethouders in de leeftijdscategorie 40 tot 55 jaar ervaren hinder van het wethouderschap wanneer zij zoeken naar een nieuwe werkkring. Voor hen lijkt het dus een risico de huidige loopbaan te onderbreken voor het ambt van wethouder.

¹⁵ Respondenten hadden de mogelijkheid meerdere opties aan te vinken.

Tabel 3.17. Samenhang tussen leeftijd en belemmering bij zoeken nieuwe werkring

		Leeftijd in klassen			Totaal
		25 tot 40	40 tot 55	55 of ouder	
Ervaring een belemmering?	Ja	4%	17%	3%	24%
	Nee	5%	21%	68%	31%
	Niet van toepassing		19%	25%	45%
Totaal		8%	57%	34%	100,0%

Lokale politiek in de toekomst

In de enquête is aan de tussentijds afgetreden wethouders gevraagd of zij in de toekomst weer zitting zouden willen nemen in een college of gemeenteraad, of dat dit momenteel al het geval is. Gebleken is dat men iets positiever staat tegen het opnieuw zitting nemen in het college dan tegenover een toekomstig raadlidmaatschap. De onderstaande tabel schetst een gedetailleerd overzicht.

Tabel 3.18. Lokale politiek in de toekomst

Antwoord	Zitting het college	Zitting in de gemeenteraad
In de toekomst waarschijnlijk	13	8
Inmiddels weer lid	12	17
Misschien	38	19
Neen	37	56

Samenhang met redenen voor tussentijds aftreden

Het bovenstaande hangt samen met de factor 'persoonlijke overwegingen'; indien men om persoonlijke redenen is afgetreden, acht men het onwaarschijnlijker dat men in de toekomst nog lid wordt van zowel een college als een gemeenteraad. Opvallend is dat er geen verband is met de andere factoren; als politieke verhoudingen en/of het kunnen boeken van resultaten een belangrijke verklaring vormen voor het besluit tot tussentijds aftreden, betekent dit niet dat men minder snel geneigd is opnieuw zitting te nemen in een college of gemeenteraad.

3.7 Terugblik op het wethouderschap

Uit artikelen en interviews kunnen een aantal opvattingen worden gedistilleerd over bepaalde onderdelen van het wethouderschap, zoals over het functioneren van het college, de verhouding met de fractie en problemen op individueel niveau. Respondenten is gevraagd aan te geven in hoeverre zij het eens zijn met uitspraken over deze verschillende onderdelen. Dit creëert vervolgens de mogelijkheid om te kijken of ervaringen met deze onderdelen van het wethouderschap samenhangen met enkele achtergrondkenmerken en/of de uiteindelijke overwegingen die leiden tot het (vrijwillige of onvrijwillige) besluit om tussentijds af te treden.

Het functioneren van het college

Tabel 3.19 geeft weer in welke mate respondenten het eens waren met enkele uitspraken over het functioneren van het college.

Tabel 3.19. Oordeel over het functioneren van het college op verschillende onderdelen

Uitspraak over het functioneren van het college	Mate eens/oneens				Gemiddeld (100%)
	Helemaal mee oneens			Helemaal mee eens	
De collegevergaderingen hadden in de helft van de tijd gehouden kunnen worden	10	46	28	16	3,05
De besluitvorming verliep te traag	3	36	50	11	3,12
Er hing een collegiale sfeer	3	43	36	17	3,05
Het debat was doorgaans te detaillistisch	8	41	32	19	2,95
Er was maar al te vaak sprake van haantjesgedrag	16	58	20	6	3,3
Scoren voor de media bepaalde te vaak de gang van zaken voor de collegevergadering	12	56	23	9	3,26
Plaatselijke belangengroepen of organisaties oefenden te veel druk uit op collegeleden	10	69	16	5	3,49
Te veel beslissingen werden buiten de vergadering om geregeld	11	64	21	4	3,45
Je kreeg als collegelid te veel (papieren) informatie	5	23	42	30	2,59

Wat opvalt is dat ruim 61% van de respondenten van mening is dat de besluitvorming in het college te traag verliep. Bovendien geeft ruim 46% aan het niet eens te zijn met de uitspraak dat er in het college een collegiale sfeer hing. Uit onderzoek in 2004 bleek dat, ondanks een grote variëteit in de mate van collegialiteit, er de afgelopen jaren een beweging gaande was naar een sterkere mate van collegialiteit¹⁶. Tussentijds afgetreden wethouders lijken echter van mening te zijn dat er op dit terrein nog veel te winnen is.

Van veel haantjesgedrag is in de meeste gevallen geen sprake. Ook is men over het algemeen niet van mening dat te veel beslissingen buiten de vergadering om worden geregeld en dat plaatselijke belangengroepen of organisaties te veel druk uitoefenen op collegeleden. Wel vindt meer dan helft dat het debat doorgaans te detaillistisch was en dat men als collegelid te veel (papieren) informatie krijgt.

Geconcludeerd kan worden dat het algehele oordeel over het functioneren van het college niet al te positief lijkt te zijn.

Samenhang met redenen voor tussentijds aftreden

Een trage besluitvorming lijkt te verklaren dat mensen sneller aftreden wegens het onvoldoende boeken van resultaten (factor 2).

De verhouding met de fractie

Mede vanwege de invoering van het dualisme, is het interessant te kijken naar opvattingen van tussentijds afgetreden wethouders over de verhouding met hun fractie. Aan hen is gevraagd aan te geven in welke mate zij het eens zijn met een aantal uitspraken over deze verhouding. Onderstaande tabel geeft een overzicht van de resultaten.

¹⁶ Bron: Berenschot (2004). Evaluatie van de wet dualisering gemeentebestuur; eindrapport.

Tabel 3.20. De verhouding tussen wethouder en fractie

Uitspraak over de verhouding tussen de respondent en zijn of haar fractie	Mate eens/oneens				Gemiddeld (100%)
	Helemaal mee eens			Helemaal mee oneens	
Ik ontving veel steun van mijn fractie	23	37	28	11	2,71
Tussen mij als wethouder en de fractieleden was regelmatig sprake van verschillende opvattingen	5	27	53	14	3,28
Ik voelde mij los staan van de fractie	11	29	43	17	3,05
Ik vertegenwoordigde in het college de gezamenlijke belangen van mijn partij	11	50	34	6	3,06

Een redelijk aantal van de wethouders lijkt toch enige afstand ervaren te hebben tussen hem of haar en de fractie. Zo lijkt ongeveer 40% niet veel steun van de fractie te hebben ervaren. Bovendien voelde 40% zich los staan van de fractie en ongeveer 33% geeft aan dat er regelmatig sprake was van verschillende opvattingen tussen hem- of haarzelf en de fractie. Een groot deel van de afgetreden wethouders zegt wel de gezamenlijke belangen van zijn of haar partij te vertegenwoordigen, al is ook ongeveer 39% het hier niet mee eens.

Samenhang met redenen voor tussentijds aftreden

Voor hen die aangeven dat er regelmatig sprake was van verschillende opvattingen tussen henzelf als wethouder en de fractieleden, verklaren de factoren 'politieke verhoudingen' en 'resultaten van het wethouderschap' voor een belangrijk deel hun beslissing om tussentijds af te treden. Hoe meer men van mening is dat er sprake was van verschillende opvattingen, des te belangrijker waren zowel de politieke verhoudingen als de mate waarin zij resultaten boekten bij hun besluit om af te treden.

Problemen op individueel niveau

Als we kijken naar de problemen die wethouders hebben ervaren op individueel niveau, blijkt dat geen van de in de enquête voorgelegde problemen door de respondenten zijn bestempeld als zijnde 'een groot probleem', dan wel 'een probleem'. Alleen de voortdurende aandacht van de media wordt slechts door 14% als een probleem ervaren.

Tabel 3.21. Individuele problemen met het wethouderschap

Mogelijk individueel probleem met het wethouderschap	Mate waarin het als probleem is ervaren				Gemiddeld (100%)	Samenhang met factor(en)
	Groot probleem			Volstrekt geen probleem		
Opleidingsniveau	2	2	25	71	3,19	3
Gezins- of familieomstandigheden	4	7	36	54	2,77	3
Mogelijkheden voor kinderopvang	1	1	8	90	3,73	-
Vergadertijden	2	5	32	61	2,96	3
Eigen gezondheid	6	5	25	65	3,1	3
De eigen maatschappelijke carrière	4	5	30	61	2,98	3
De hoeveelheid benodigde tijd	3	11	42	45	2,58	3
De honorering van het wethouderschap	2	9	36	53	2,81	-
De voortdurende aandacht van de media	3	12	30	56	2,94	-
Het persoonlijk op collegebesluiten aangesproken worden	3	3	34	59	2,88	2 & 3

Samenhang met redenen voor tussentijds aftreden

Allereerst is er sprake van een verband tussen het ervaren probleem dat men persoonlijk aangesproken wordt op collegebesluiten en de factor 'resultaten van het wethouderschap'; die respondenten die dit als een probleem ervaren, treden relatief vaker af wegens de invloed die zij kunnen uitoefenen dan wel de resultaten die zij boeken.

Ten tweede hangen zeven individuele problemen samen met de factor 'persoonlijke overwegingen'. Zij die problemen met hun opleidingsniveau ervaren, treden vaker af wegens persoonlijke overwegingen. Ook indien men gezins- of familieomstandigheden, de gezondheid, de eigen maatschappelijke carrière, de hoeveelheid benodigde tijd, het persoonlijk op collegebesluiten aangesproken worden en/of vergadertijden als een probleem heeft ervaren, treedt men vaker af om persoonlijke redenen.

Algehele terugblik

De respondenten is ook gevraagd terug te kijken op het wethouderschap in zijn totaliteit. Hen is een viertal uitspraken over het wethouderschap voorgelegd en gevraagd aan te geven in welke mate deze op hun situatie van toepassing zijn als zij terugkijken op het wethouderschap. Tabel 3.22 geeft de resultaten hiervan weer.

Tabel 3.22. Algemene uitspraken over het wethouderschap

Uitspraak over het wethouderschap	Mate waarin situatie op de respondent van toepassing was					Gemiddeld (100%)	Samenhang met factor(en)
	Geheel niet van toepassing				Zeer van toepassing		
Ik heb er veel van geleerd	-	-	5	39	56	4,51	
Ik heb veel voor andere burgers kunnen betekenen	1		12	56	32	4,18	
Ik heb veel persoonlijke frustraties opgelopen	9	33	32	19	7	2,82	1 & 2
In het algemeen is het een zeer positieve ervaring geweest	-	1	11	38	50	4,36	1 & 2

Uit de tabel blijkt dat het wethouderschap over het algemeen als zeer leerzaam wordt ervaren. Ook is een geruime meerderheid van mening dat zij tijdens hun wethouderschap veel voor burgers hebben kunnen betekenen. Wel blijkt dat menigeen veel persoonlijke frustraties oploopt. Dit blijkt voor ruim een kwart het geval te zijn geweest. Ondanks deze persoonlijke frustraties vindt ruim 87 % dat het wethouderschap een zeer positieve ervaring is geweest.

Samenhang met redenen voor tussentijds aftreden

Wanneer we dit in relatie brengen met de redenen voor vertrek, dan vertonen twee van bovenstaande uitspraken samenhang met de factoren 'politieke verhoudingen' en 'resultaten van het wethouderschap'. Het hebben opgelopen van veel frustraties hangt positief samen met deze eerste twee factoren; indien de politieke verhoudingen en de invloed die men heeft kunnen uitoefenen een negatieve rol speelden bij de afweging af te treden, heeft men het wethouderschap vaker als frustrerend ervaren. Zij die om deze redenen aftraden kijken bovendien minder positief terug op het wethouderschap.

4. De case studies

4.1 Inleiding

De belangrijkste doelstelling van de case studies was het voortborduren op de belangrijkste thema's uit de enquête, namelijk de redenen voor, en omstandigheden waaronder, wethouders tussentijds aftreden en de carrière van de wethouder na het verlaten van het ambt. Met andere woorden, het vergaren van meer kwalitatieve contextinformatie omtrent de middels de enquête onderzochte thema's. Voorts is een aantal nieuwe thema's tijdens de case studies belicht. Zo is gekeken naar het functioneren van de opvolger, de wijze waarop de opvolging (en inhoudelijke overdracht) is georganiseerd en de invloed van tussentijds aftredende wethouders op het imago van de politiek in de lokale gemeenschap. Ook de (wenselijke) rollen die bepaalde functionarissen voor, tijdens en na het aftreden vervullen, vormden een belangrijk onderwerp van gesprek tijdens de case studies.

Binnen vijf gemeenten zijn in totaal 35 personen geïnterviewd. Bij de selectie is één gemeente geselecteerd waarin het gehele college is opgestapt. In de overige gemeenten ging het bij elke (crisis)situatie om één individuele wethouder die al dan niet gedwongen, is afgetreden. Omdat uit eerder onderzoek is gebleken dat onder leefbaren relatief veel wethouders tussentijds aftreden, maar enkel gespeculeerd wordt over de verklaringen hiervoor¹⁷, zijn twee gemeenten geselecteerd waarbij een leefbare partij zitting nam in het college. Gekeken is of de reden voor en omstandigheden waaronder men is afgetreden afwijken van andere gemeenten. Verder is gedifferentieerd op regio en gemeentegrootte.

In dit hoofdstuk wordt verslag gedaan van de case studies. Hierbij worden per thema de belangrijkste bevindingen beschreven, met hier en daar een illustratie middels concrete voorbeelden uit de gemeenten.

4.2 Reden en omstandigheden omtrent aftreden

Redenen voor het aftreden: persoonlijk of politiek?

Het beeld dat de enquête schetst, werd tijdens de case studies bevestigd: politieke verhoudingen zijn in de meeste gevallen de directe aanleiding tot het tussentijds aftreden van wethouders. Anders gezegd, politieke beweegredenen liggen dus ter grondslag aan het besluit voortijdig af te treden. Een motie van wantrouwen dreigt en/of de verhouding tussen wethouder en gemeenteraad is 'onhoudbaar' geworden, hetgeen impliceert dat de wethouder ervoor kiest af te treden of wegens een motie van wantrouwen het veld moet ruimen.

Een belangrijke aanvullende bevinding van de case studies is dat in bijna alle gevallen politiek inhoudelijke conflicten slechts de druppel zijn die de emmer doen overlopen. De gespannen politieke verhoudingen spelen al geruime tijd een negatieve rol en zijn het gevolg van het politiek onder de maat functioneren van de individuele wethouder en van diens capaciteiten. Met name een gebrek aan ervaring leidt ertoe dat de wethouder politiek niet handig opereert en in de communicatie naar de gemeenteraad faalt.

Het bovenstaande vertoont sterke overeenkomsten met de onlangs gepubliceerde resultaten van een onderzoek naar voortijdig afgetreden burgemeesters¹⁸. Persoonsgebonden eigenschappen

¹⁷ Zie bijvoorbeeld: Bouwmans (2006). Ongeschonden colleges, gestruikelde wethouders. *Binnenlandsbestuur*, 27, 18, p.30-33.

¹⁸ Korsten, A.F.A. Korsten en Aardema, H. (2006). De vallende burgemeester: een onderzoek naar factoren, omstandigheden, patronen en preventie- en interventiemogelijkheden. Den Haag: Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties.

van de burgemeester en zijn of haar stijl van optreden bleken de meest voorkomende oorzaak te zijn voor het voortijdig verlaten van het ambt van burgemeester

Een illustratie van het bovenstaande komt uit een gemeente waar één van de vier wethouders besloot om af te treden toen een motie van wantrouwen dreigde. Verschillende betrokkenen geven aan dat de relatie tussen deze wethouder en de raad al langer problematisch was. Het probleemdossier dat uiteindelijk leidde tot het aftreden was slechts de spreekwoordelijke druppel. Ook een lokale journalist is van mening dat een opeenstapeling van feiten zorgde dat het krediet van de wethouder afnam. De afgetreden wethouder miste de politieke handigheid om helder en tijdig te communiceren met de gemeenteraad. De raad greep het probleemdossier vervolgens aan om er zorg voor te dragen dat de wethouder het veld ruimde.

Kortom, de directe aanleiding was politiek van aard, maar het persoonlijk functioneren van de wethouder (deels voorkomend uit onervarenheid) kan gezien worden als de oorzaak van het aftreden.

Opvallend is dat emoties een grote rol spelen tijdens crisissituaties. Hiervoor komt het belangrijkste voorbeeld uit een gemeente waar de emoties tijdens een vergadering zo hoog opliepen, dat men besloot het college te laten vallen. Dit terwijl de meerderheid van de betrokkenen hier achteraf met spijt op terugkijkt. Had men destijds de vergadering geschorst en de emoties enige tijd laten bezinken, dan had men als college aan kunnen blijven.

Dat in de ogen van bepaalde respondenten de redenen voor een wethouderscrisis sterk gebonden zijn aan een specifieke gemeente of wethouder, bleek toen wij een afgetreden wethouder en een gemeentesecretaris in een grote gemeente binnen de Randstad benaderden. De benaderde personen waren van mening dat het in hun gemeente zo sterk om persoonlijke incompetenties draaide, dat geen algemene lessen zouden kunnen worden getrokken uit de gebeurtenissen aldaar. In ieder geval geen lessen die voor het Ministerie of voor andere gemeenten van enig nut konden zijn. De afgetreden wethouder gaf bovendien aan dat de personen in deze gemeente simpelweg uit zijn op het eigen gewin; dualisme of welk ander systeem had daar volgens hem niets mee te maken. De personen hebben om deze reden niet meegewerkt aan het onderzoek.

De rol van verschillende betrokkenen

Wanneer we de rol van emoties en gespannen politieke verhoudingen in ogenschouw nemen, dan doet zich de vraag voor welke rollen de verschillende betrokken functionarissen voorafgaand aan en tijdens crisissituaties idealiter vervullen. Hebben zij invloed op het uiteindelijke besluit om af te treden? Zijn er bepaalde interventies die zij kunnen plegen om voortijdig aftreden te voorkomen? Hieronder wordt hierop ingegaan.

De burgemeester

Over het algemeen is men van mening dat de burgemeester een belangrijke rol vervult in het zorgdragen voor de eenheid van het college. Echter, in crisissituaties bestaat het gevaar dat de burgemeester deel gaat uitmaken van het politieke spel. Een gemeentesecretaris is dan ook van mening dat de burgemeester verre moet blijven van interventies, zodat hij op die manier voorkomt onderdeel te worden van het politieke spel. Een burgemeester is van mening dat diens rol dusdanig afhankelijk is van de specifieke context, dat men geen algemene uitspraken kan doen over de wenselijke rol van een burgemeester.

Toch is na alle gesprekken in verschillende gemeenten het beeld ontstaan dat de rol van de burgemeesters tijdens crisissituaties van groot belang is en soms van doorslaggevende betekenis kan zijn. Een burgemeester die in het verleden ervaring en expertise heeft opgebouwd op het gebied van proces- en conflictmanagement, geeft bijvoorbeeld aan dat een burgemeester door te interveniëren en te schakelen tussen verschillende managementstijlen deëscalaties kan bewerkstelligen. Ook komt het voor dat burgemeesters een onder de maat presterende wethouder adviseren om de eer aan zichzelf te houden en hem of haar aanraden af te treden.

De eerder besproken bestuurscrisis vormt een andere illustratie van de wenselijkheid van interveniëren van de burgemeester. Hier geven verschillende betrokkenen aan dat een interventie van de burgemeester tijdens een cruciale vergadering heeft ontbroken. De burgemeester heeft zijn rol beperkt tot het proces en heeft geen inhoudelijke interventie gedaan om de mensen uit hun emotionele stemming te halen. Met als gevolg het aftreden van de gehele coalitie. De burgemeester claimt overigens zelf wel een poging te hebben gedaan het college te lijmen, maar kwam vervolgens snel tot de overtuiging dat de wil bij de betrokkenen ontbrak.

Afgetreden wethouders benoemen de rol van de burgemeester wisselend: ofwel in positieve zin (zij voelden zich gesteund) ofwel in negatieve zin (zij voelden zich in de steek gelaten). Duidelijk is dat voor hen de burgemeester een belangrijke rol vervult als het gaat om het bieden van politieke en persoonlijke steun. Dit door middel van steunbetuigingen tijdens individuele gesprekken of door het geven van uitleg aan het seniorenconvent en door in bijeenkomsten van dit gremium te vragen om begrip en steun.

Samenvattend kan een burgemeester een politieke crisis voorkomen danwel wethouders bijstaan tijdens een crisis door:

- op procesniveau en inhoudelijk te interveniëren tijdens collegevergaderingen
- persoonlijke steun aan een wethouder te verlenen
- uitleg te geven en steun te vragen in andere bestuurlijke gremia als het seniorenconvent.

Maar het komt ook voor dat burgemeesters ervoor kiezen een crisis niet te laten doorsudderen en deze snel beslechten, bijvoorbeeld omdat zij niet geloven in een goede uitkomst of omdat zij inschatten dat het voor de continuïteit en kwaliteit van het college nuttiger is om een slecht functionerende wethouder te lozen.

Respondenten verschillen echter over de wenselijkheid van deze handelingen, omdat deze de burgemeester onderdeel maken van het politieke spel.

De gemeentesecretaris

Over het algemeen zijn gemeentesecretarissen van mening dat zij zowel voorafgaand aan als tijdens crisissituaties een luisterend oor dienen te zijn voor individuele wethouders. Doordat de gemeentesecretaris een luisterend oor is houdt hij/zij 'feeling' met wat er speelt, zodat hij/zij naar eigen inzicht kan bijsturen. Tegelijkertijd zijn respondenten over het algemeen van mening dat de gemeentesecretaris, net als de burgemeester, ervoor moet waken geen onderdeel te worden van het (partij-)politieke spel.

Collega-wethouders

Tijdens de gesprekken in verschillende gemeenten is het beeld ontstaan dat zowel de afgetreden wethouders als hun collega's binnen het college van mening zijn dat de collegeleden zich ten opzichte van elkaar collegiaal opstellen en op deze manier geen negatieve invloed hebben op het uiteindelijke aftreden. Deze collegialiteit kan echter ook doorschieten. Zo wordt in één gemeente gesproken van te 'goedgelovige' wethouders, die wanneer zij vroegen naar de stand van zaken van een probleem dossier te snel genoegen namen met het antwoord "het gaat prima". Uiteindelijk mondden ontwikkelingen in dit dossier toch uit in een crisis, die uiteindelijk het aftreden betekende voor de verantwoordelijke wethouder.

Invloed van het dualisme

Dualisme lijkt in het merendeel van de gevallen niet van doorslaggevende betekenis te zijn geweest tijdens wethouderscrises. Als het dualisme al heeft geleid tot een toename van het aantal tussentijds afgetreden wethouders, dan verwachten respondenten dat dit tijdelijk is. In het zoeken naar hun nieuwe positie zijn gemeenteraden wellicht wat doorgeschooten in hun kritische houding. Bovendien zijn de huidige lokale politici vaak nog gewend aan de verhoudingen tijdens het monistisch stelsel en bezitten zij dan ook de competenties en vaardigheden die dit stelsel van

wethouders en raadsleden vroeg. Na verloop van tijd verwachten respondenten echter dat lokale politici zich de rollen en vaardigheden eigen zullen maken die het dualisme van hen vraagt.

Men is het er over het algemeen wel over eens dat wethouders kwetsbaarder zijn geworden sinds de invoering van het dualistisch stelsel. Hiervoor worden drie redenen genoemd.

Allereerst is men in sommige gemeenten van mening dat de gemeenteraad kritischer geworden is. Echter, een ander veel gehoord geluid is dat er altijd al sprake is geweest van een 'positief kritische' gemeenteraad. Dat de gemeenteraad krachtadiger optreden en collegeleden sneller presseert tot vertrek, kan bovendien herleid worden tot verschuivende normen en waarden, zo bleek ook uit onderzoek naar vallende burgemeesters.

Ten tweede wijst men erop dat de wethouder verder van de fractie is verwijderd. Dit leidt ertoe dat de fractie de eigen wethouder sneller laat vallen en/of de wethouder van mening is dat het vertrouwen van de fractie ontbreekt, waardoor deze er sneller voor kiest de eer aan zichzelf te houden.

Tot slot is een aantal wethouders uit met name kleinere gemeenten van mening dat het dualisme de sfeer binnen de lokale politiek heeft doen verslechteren. In één gemeente lijkt dit ervoor te hebben gezorgd dat een wethouder (die ook ten tijde van het monistisch stelsel deel uitmaakte van het college) tijdens een vertrouwenscrisis binnen het college sneller besloot af te treden.

Samenvattend ontstaat wel het beeld dat het dualisme de verhoudingen tussen raad en college heeft aangescherpt en de positie van de wethouder kwetsbaarder heeft gemaakt, maar het verklaart in de meeste gevallen niet het aftreden van een wethouder. En als dit wel het geval is, dan is dat het gevolg van de onwennigheid met het dualistisch stelsel, hetgeen tijdelijk is.

De opkomst van Leefbare partijen

Twee gemeenten waarin een Leefbare partij in het college vertegenwoordigd was, zijn geselecteerd voor de case studies.

In één gemeente wijst alles er duidelijk op dat de Leefbaren voor politieke turbulentie hebben gezorgd. Zo geeft de burgemeester er aan dat er in de ideeën van Leefbaren sprake was van sterkere uitersten. Voorts was er sprake van een botsing tussen 'oude' en 'nieuwe' politiek en leidde vermeend cliëntelisme van de Leefbaren in de collegeonderhandelingen tot problemen. Een ander belangrijk punt is dat de wethouders van de Leefbare partij onervaren waren, net als hun partijgenoten in de gemeenteraad. Omdat het een kleine lokale partij ontbreekt aan een structuur van ondersteuning, heeft de partij hen geen scholing en begeleiding kunnen aanbieden. Uiteindelijk is de eerste Leefbare wethouder afgetreden, net als diens opvolger. Ook de opvolger van deze persoon functioneerde volgens een aantal betrokken niet optimaal, maar is uiteindelijk niet weggestuurd omdat dit gezien de geringe tijd tot aan de nieuwe verkiezingen politiek niet handig was. Door alle lokale politici en de gemeentesecretaris uit deze gemeente wordt gesproken van veel politieke spelletjes, die zorgden voor achterdocht en onbetrouwbaarheid. Een afgetreden Leefbaar-wethouder geeft aan dat hij de ervaring miste om deze politieke spelletjes te doorgronden. Bovendien constateerde hij een afkeer van traditionele partijen ten opzichte van de Leefbaren, hetgeen het functioneren bemoeilijkte.

In de tweede gemeente wordt Leefbaar als minder populistisch dan in andere gemeenten getypeerd, al geven enkele partijleden uit de oppositie toch ook hier aan dat het deze partijen ontbreekt aan een langetermijnvisie. Toch overheerst hier het beeld dat de deelname van Leefbaar aan de coalitie geen invloed heeft gehad op het aantal wethouders dat aftrad en de redenen hiervoor. Wel geven ook de leden van deze partij aan dat het lokale partijen ontbreekt aan een leerprogramma of andersoortige voorzieningen die wethouders professioneel kunnen ondersteunen tijdens het vervullen van hun ambt.

Samenvattend is het, op basis van de bevindingen binnen twee gemeenten waarin een Leefbare partij zitting neemt in het college, niet onwaarschijnlijk dat de speculaties terecht zijn over de opkomst van Leefbare partijen als verklaring voor de (lichte) stijging in het aantal wethouders.

De ervaringen uit deze gemeenten leren ons bovendien dat politieke ervaring van groot belang is bij het succesvol kunnen functioneren als wethouder. Door de komst van het dualisme is het belang van het vermogen politiek handig te opereren nog eens verhoogd.

Tot slot is er ook een behoefte aan professionele ondersteuning van wethouders vanuit hun partij, zeker indien het de wethouder ontbreekt aan politieke ervaring.

De rol van de media

Over het algemeen heerst de opvatting dat de media geen directe rol hebben in het aftreden van wethouders. Als zij al invloed hebben, dan is dit enkel door de druk te verhogen.

De media heeft wel een belangrijke rol als het gaat om de (schadelijke) gevolgen van politieke crises voor de afgetreden wethouder en het imago van politiek.

Met betrekking tot het laatste, is echter het beeld ontstaan van lokale kranten die vrij objectief berichten over wethouderscrises en het tussentijds aftreden van wethouders. Zo gaf een journalist van de plaatselijke krant in een grote gemeente binnen de Randstad aan dat hij vermoedde dat de gemeente niet open en eerlijk communiceerde over de redenen voor het aftreden van één van haar wethouders. Omdat hij dit echter niet objectief kon onderbouwen, heeft hij hier niet over geschreven.

4.3 De continuïteit van lokaal bestuur

Overdracht na het aftreden

Eén van de meest opvallende bevindingen van de gesprekken in de vijf gemeenten was het belang van overdracht en het gebrek hieraan in een aantal gevallen. Met name na een crisis waarin de wethouder is afgetreden wegens een vertrouwensbreuk met de fractie of met diens collega-wethouders, ontbreekt het aan een overdracht van wethouder op wethouder. Zo viel in twee van de vijf gemeenten het woord 'papierversnipperaar'. De afgetreden wethouders konden het niet meer opbrengen om middels een gesprek met de opvolger en middels een overdrachtdossier de kennis en ervaringen over te dragen die de opvolger helpen snel ingewerkt te raken.

Dit gebrek aan overdracht hoeft niet altijd tot problemen te leiden. Sterker nog, sommigen zijn van mening dat de overdracht idealiter volledig wordt verzorgd door de ambtenaren, omdat zij de inhoud van de dossiers niet 'kleuren'. En indien de wethouder wordt opgevolgd door de eigen fractievoorzitter, met wie regelmatig contact heeft plaatsgevonden tijdens de collegeperiode, is het belang van een overdracht van wethouder op wethouder gering. De opvolgers geven in deze gevallen aan dat zij geen, of hooguit zeer tijdelijke, hinder hebben ondervonden van het gebrek aan overdracht.

Anders ligt het voor hen die minder ervaren zijn; wethouders die geen deel uitmaakten van de gemeenteraad of personen die slechts zeer kort raadslid zijn op het moment dat zij werden gevraagd voor het ambt. Zij geven aan veel baat te hebben gehad bij een overdracht dan wel hinder te hebben ondervonden van het ontbreken ervan.

Vervolgens dient zich de vraag aan wie verantwoordelijk is voor de overdracht en aan welke eisen een overdrachtdossier dient te voldoen. Over het algemeen zien gemeentesecretarissen en andere functionarissen hier een rol voor de gemeentesecretaris weggelegd. Omdat hij/zij de schakel is tussen de wethouder en de ambtelijke organisatie, is hij/zij de aangewezen persoon om erop toe te zien dat de overdracht ordentelijk verloopt. Het ontbreekt echter vooralsnog aan een protocol c.q. draaiboek. Zeker in situaties waarin de emoties de overhand hebben en in gemeenten waarin men geen enkele ervaring heeft met dergelijke crisissituaties, leidt het ontbreken van het protocol tot het ontbreken van een overdracht. Maar ook als de wethouder met alle goede bedoelingen wel een overdrachtdossier opstelt, blijkt dat er verschillende opvattingen zijn over de wenselijke inhoud van een dergelijk dossier en de mate van gedetailleerdheid. In één gemeente nam de burgemeester het initiatief richtlijnen op te stellen voor het opstellen van een overdrachtdossier. Alle geïnterviewde betrokkenen laten zich hierover positief uit.

Veranderingen in de verdeling van portefeuilles

In enkele gevallen leidde aftreden tot een herverdeling van portefeuilles. Een dergelijke herverdeling kan wenselijk zijn als de nieuwe wethouder over meer kennis beschikt van het taakgebied dan de huidige portefeuillehouder, zo is een respondent van mening. Hier dient dan wel een afweging te worden gemaakt tussen een tijdelijke stagnatie en de verwachte toename van de kwaliteit, effectiviteit en efficiëntie op de lange termijn door de herverdeling.

Bovendien komt het voor dat een opvolger besluit de focus binnen een bepaalde portefeuille te verleggen. Zeker in het geval van een brede portefeuille en een falende voorganger, geven opvolgers aan dat zij de behoefte voelden 'verwaarloosde' onderdelen van de portefeuille extra aandacht te geven, ten koste van andere onderdelen.

Uit de gesprekken komt niet naar voren dat bepaalde portefeuilles kwetsbaarder zijn dan andere portefeuilles.

Het functioneren van de opvolger

Het is zeer afhankelijk van de opvolger of wethouderswissels uiteindelijk invloed hebben op de continuïteit van het lokale bestuur. Zoals hierboven al vermeld, werkten enkele opvolgers reeds nauw samen met de afgetreden wethouder. In deze gevallen ervaren collega-wethouders en de opvolgers zelf weinig problemen. Sterker nog, dan kan men positief terugkijken op de wethouderswissel, omdat de nieuwe wethouder nu eenmaal beter geschikt is voor het ambt. Dit betekent dat aftreden niet altijd een slechte zaak hoeft te zijn; in het geval van incompetent wethouders is het wenselijk dat wethouders voortijdig het ambt verlaten. Daarbij blijkt in één gemeente dat het tussentijds aftreden voordelig uitpakte voor de continuïteit van het lokale bestuur. Doordat na de verkiezingen, op de opvolger van een afgetreden wethouder na, een geheel nieuw college optrad, zorgde de opvolger voor continuïteit.

Ook indien de wethouder wordt opgevolgd door een wethouder van een andere partij, hoeft dit niet altijd negatieve gevolgen te hebben voor de continuïteit van het lokale bestuur. In een grote gemeente buiten de Randstad bijvoorbeeld, spreken alle betrokkenen van een geruisloze opvolging door een wethouder van een nieuwe coalitiepartij. Deze opvolger beschikte over een ruime hoeveelheid kennis en ervaring in gemeentepolitiek van de desbetreffende gemeente en doordat de burgemeester en collegeleden zich er als team sterk voor hebben ingespannen om de nieuwe wethouder in te werken, was er geen sprake van stagnatie.

Het functioneren van wethouders blijkt dus zeer afhankelijk van de competenties van de individuele wethouder. Dit maakt het belang van goede selectiecriteria duidelijk. Verschillende functionarissen hebben dan ook een behoefte aan ondersteuning bij het wervings- en selectieproces. Rekening houdend met de te vervullen portefeuille dient een profiel opgesteld te worden, welke leidend is bij de selectie van de wethouder. Nu is te vaak de politieke kleur en de positie van de wethouder binnen diens partij leidend bij de selectie.

Voorts is uit de gesprekken gebleken dat het ontbreken van politieke ervaring problematisch is voor wethouders. Vaak wordt aangegeven dat zij op vele punten getalenteerd zijn, maar de politieke vaardigheden ontberen, hetgeen sterk ten koste gaat van hun functioneren en in vele gevallen betekent dat zij politiek in de problemen komen.

4.4 De invloed van wethouderscrises op het imago van de politiek

Wethouderscrises en het tussentijdse aftreden dat deze tot gevolg hebben, hebben regelmatig een negatieve invloed op het imago van de lokale politiek. Het beeld "dat ze daar maar wat doen" wordt door crises bevestigd. Indien (in de ogen van burgers) financiële fiasco's de oorzaak waren van het aftreden, worden politici hier nog vaak op gewezen als zij bezuinigingen of andere financiële besluiten moeten verdedigen. Bovendien zijn burgers ook regelmatig geschokt over het feit dat wethouders zo hard worden afgerekend op in de ogen van burgers kleine fouten.

Maar het aftreden kan ook een positief gevolg hebben voor het imago. Zo zijn er wethouders die een zeer slecht imago hebben bij burgers en ondernemingen. Indien deze wethouders tussentijds aftreden (al dan niet door een crisissituatie) wordt dit positief gewaardeerd.

Tot slot lijkt de invloed van crises en tussentijds aftreden in gemeenten waar een grote afstand bestaat tussen de lokale politiek en burgers klein.

Gevolgen voor de verkiezingen hebben de wethouderscrises niet. De landelijke trend blijkt hier doorslaggevend.

Samenvattend is de invloed van wethouderscrises op het imago van de lokale politiek sterk afhankelijk van de mate waarin politiek leeft onder de lokale bevolking en van de specifieke wethouder en situatie.

4.5 De wethouder na het verlaten van het ambt

Terugblik op het wethouderschap

Als het gaat om de algehele terugblik op het wethouderschap, worden de resultaten van de enquête bevestigd. Ook indien wethouders door politieke crisis zijn afgetreden en/of aangeven beschadigd te zijn, kijken zij positief terug op wethouderschap. Alhoewel het een zware baan is, geven zij aan dat de mogelijkheid te besturen, iets te betekenen voor de eigen gemeente, de creativiteit en vrijheid van de functie er allen voor zorgen dat het "een fantastische baan" is. Dit verklaart dat de afgetreden wethouders aangeven het zeer te betreuren dat zij hun ambtsperiode niet vol hebben kunnen maken.

Persoonlijke gevolgen

Het merendeel van de tussentijds afgetreden wethouders voelt zich emotioneel beschadigd. Niet alleen zij zelf geven dit aan, maar ook andere functionarissen zijn hiervan overtuigd. Voormalige collega's van een tussentijds afgetreden wethouder lieten bijvoorbeeld weten dat deze er bijna een jaar over heeft gedaan om het gebeurde te verwerken.

Hoezeer wethouders beschadigd zijn bleek toen wij hen telefonisch verzochten in het kader van dit onderzoek met ons een gesprek aan te gaan. Enkelen gaven duidelijk te kennen er geen behoefte aan te hebben oude koeien uit de sloot te halen en het niet op te kunnen brengen alles nog een keer op te rakelen. Ook een persoonlijk verzoek van de gemeentesecretaris veranderde hier niets aan.

De ex-wethouders zijn allereerst in de eer aangetast en hebben gezichtsverlies geleden. Velen hebben de crisis als schokkend ervaren. Zij zijn teleurgesteld in hoe hard de politiek toch kan zijn, zeker als zij het allemaal niet aan hadden zien komen. Bovendien ervaren wethouders een 'leegte' na het aftreden. De ene dag besteedt men nog meer dan fulltime aandacht aan het wethouderschap, de andere dag heeft de dan inmiddels ex-wethouder niets meer om handen. Eén respondent gaf aan hier echt fysiek last van te hebben ondervonden, naast de emotionele problemen die haar tijdens parten hebben gespeeld. Tot slot vinden wethouders het moeilijk in hun dagelijks leven voortdurend geconfronteerd te worden met hun voormalig wethouderschap en de crisissituatie die hen fataal werd; men woont in het dorp of de stad waar het bouwproject dat de wethouder uiteindelijk fataal werd nog in volle gang is, men komt ex-collega's tegen of men wordt voortdurend door burgers aangesproken en gevraagd om uitleg te geven of het gebeurde. Dit maakt het voor de afgetreden wethouders erg moeilijk het gebeurde van zich af te zetten en rustig te verwerken.

Als tussentijds aftreden zulke negatieve persoonlijke gevolgen heeft voor de afgetreden wethouders, is het wellicht wenselijk dat aan hen een bepaalde vorm van nazorg wordt aangeboden. Deze optie werd door een respondent aangedragen en is vervolgens aan de overige respondenten voorgelegd. Zij wisselen hierover van mening. Zeker is dat er geen duidelijke probleemeigenaar is, hetgeen het moeilijk maakt iemand aan te wijzen die deze nazorg zou moeten verzorgen. In sommige gevallen vormde het college zo'n sterke eenheid dat de voormalige collega's, de burgemeester, maar ook de gemeentesecretaris middels regelmatig (telefonisch) contact de verantwoordelijkheid en plicht voelen om de wethouder steun te bieden

na het aftreden. Maar wanneer er sprake is geweest van een vertrouwensbreuk tussen wethouder en overige leden van de lokale politiek ligt dit gecompliceerder. In sommige gevallen kan de partij dan een bepaalde vorm van nazorg bieden. Zo kent de Partij van de Arbeid een bureau dat in het gehele land contactpersonen heeft met ervaring in de politiek. Deze mensen gaan in gesprek met de afgetreden wethouder. Het CDA biedt afgetreden wethouders het lidmaatschap van een oud-bestuurdersvereniging aan, hetgeen het mogelijk maakt voor afgetreden wethouders met 'lotgenoten' in contact te komen. Een andere optie zou de Vereniging voor Nederlandse Gemeenten of de Wethoudersvereniging zijn. Verder onderzoek zou deze mogelijkheden kunnen verkennen.

Vervolg van de maatschappelijke carrière

Zoals ook uit de enquête blijkt, hebben wethouders na het voortijdig verlaten van het ambt problemen om opnieuw een betaalde functie te vinden. De meeste respondenten zijn van mening dat de ervaring als wethouder geen positieve invloed heeft op de uitstraling van het CV. Wethouders zijn gewend de baas te spelen en individualisten, zo lijkt bij werkgevers de indruk te bestaan.

Om deze reden wordt positief gedacht over outplacementbegeleiding. Er is echter nog een extra reden: omdat voormalig wethouders gebruik maken van de wachtgeldregeling en dus aanspraak maken op gemeenschapsgelden, heeft de gemeente de morele plicht om wethouders actief te ondersteunen bij het vinden van een nieuwe baan, zo is een veelgehoord geluid. Toch blijkt dat gemeenten deze outplacementbegeleiding niet altijd actief aanbieden. Zo geeft één afgetreden wethouder aan dat zij deze begeleiding zelf heeft moeten beargumenteren en in gang heeft moeten zetten. In een andere gemeente verschilden de gemeente en de afgetreden wethouder van mening over de hoogte van de kosten van de outplacement.

Een andere manier om afgetreden wethouders te helpen bij het vinden van een nieuwe baan, is door als gemeentesecretaris de wethouder regelmatig te wijzen op aantrekkelijke vacatures en hem te laten profiteren van het netwerk van de gemeente.

5. Conclusies & Aanbevelingen

Op basis van de resultaten van de data-analyse, de enquête en de case studies zijn wij gekomen tot een aantal conclusies en aanbevelingen. Het merendeel van deze conclusies en aanbevelingen hebben wij tijdens de gesprekken in gemeenten aan respondenten voorgelegd, teneinde deze te toetsen en te verrijken. Daarbij is een aantal conclusies en aanbevelingen door de respondenten zelf aangedragen, die wij tevens aan andere gesprekspartners hebben voorgelegd. Dit, in combinatie met inzichten uit de bestaande literatuur en onze eigen kennis en ervaringen, heeft geleid tot een lijst met een aantal conclusies en aanbevelingen, welke hieronder zijn weergegeven. De conclusies en aanbevelingen vormen tegelijkertijd een beantwoording van de onderzoeksvraag.

5.1 Conclusies

- De afgelopen collegeperiode is er slechts sprake van een lichte stijging van 3% in het aantal tussentijds afgetreden wethouders. Ongeveer 28% van de wethouder verliet in de collegeperiode 2002-2006 voortijdig het ambt. In de collegeperioden 1994-1998 en 1998-2002 is ongeveer een kwart van de wethouders tussentijds afgetreden.
- De wethouders van lokale en leefbare partijen en die van kleine partijen (met uitzondering van confessionele partijen) treden relatief vaker af, hetgeen onder andere verklaard kan worden door het gebrek aan bepaalde vormen van professionele ondersteuning die deze partijen aan hun vaak onervaren wethouders kunnen aanbieden. In kleinere gemeenten treedt men vaker af wegens gespannen politieke verhoudingen en wordt ook het dualisme door wethouders vaker aangewezen als reden voor hun beslissing om voortijdig het ambt te verlaten. Het is aannemelijk dat dit komt door onervarenheid met (en angst voor de gevolgen van) crisissituaties, waardoor deze niet tijdig worden gesignaleerd en tijdens crisissituaties emoties sneller de overhand krijgen. Ook is er in deze gemeenten wellicht minder ondersteuning aan wethouders geboden bij de overgang van een monistisch naar een dualistisch stelsel.
- Op basis van de enquête onder tussentijds afgetreden wethouders, zijn drie clusters van probleemgebieden te onderscheiden die bijdragen aan het besluit om voortijdig het ambt te verlaten. Allereerst dragen de politieke verhoudingen bij aan het besluit tussentijds af te treden. Ten tweede hebben de resultaten die een wethouder boekt invloed op de beslissing af te treden en tot slot spelen persoonlijke overwegingen een rol bij deze beslissing. Vanuit de optiek van andere betrokkenen wordt de meest voorkomende verklaring voor het tussentijds aftreden gevormd door de persoonlijke competenties en politieke ervaring van de individuele wethouder. Incapabiliteit en onervarenheid leiden tot spanningen tussen de wethouder en de gemeenteraad en/of tussen wethouder en de eigen fractie. De directe aanleiding voor het aftreden van wethouders wordt gevormd door de ontstane gespannen politieke verhoudingen, hetgeen betekent dat een politiek inhoudelijk conflict door de gemeenteraad wordt aangegrepen om de wethouder het veld te doen ruimen.
- Omdat onervarenheid en het persoonlijk functioneren van de wethouder in de meeste gevallen het tussentijds verlaten van het ambt verklaren, is het aannemelijk dat de opkomst van Leefbare partijen en de mogelijkheid om wethouders te benoemen die niet eerder lid waren van de gemeenteraad een verklaring vormen voor de lichte toename in het aantal tussentijds afgetreden wethouders. Ook de invoering van het dualisme vormt een indirecte verklaring, doordat deze de positie van de wethouder kwetsbaarder heeft gemaakt en het belang van politiek handig opereren heeft vergroot. Dit laatste is nu juist het probleem voor onervaren en/of incapabele wethouders.

- De meerderheid van de tussentijds afgetreden wethouders oordeelt negatief over het functioneren van het college. Zo vindt meer dan de helft van de wethouders de besluitvorming te traag. Dit laatste heeft tot gevolg dat wethouders eerder geneigd zijn het ambt voortijdig te verlaten wegens het onvoldoende kunnen boeken van resultaten.
- Wethouders voelen zich na het voortijdig verlaten van het ambt ernstig beschadigd. Zij kampen nog geruime tijd (zeker een half jaar) met emotionele problemen. Dit door gezichtsverlies, hevige teleurstelling, het plotseling werkeloos zijn en het in het dagelijks leven nog voortdurend geconfronteerd worden met hun politieke verleden. Ook is het voortzetten van de maatschappelijke carrière problematisch, al kan een outplacementtraject hier uitkomst bieden. Dit laatste is echter sterk afhankelijk van de leeftijd van de vertrokken wethouder.
- Ex-wethouders blikken positief terug op het wethouderschap, ongeacht of zij zich emotioneel beschadigd voelen, persoonlijke frustraties hebben opgelopen of negatief oordelen over het functioneren van het college.
- De gevolgen van tussentijds terugtrekkende wethouders voor de continuïteit van lokaal bestuur zijn niet altijd negatief en in grote mate afhankelijk van de competenties en ervaring van de opvolger. Ook de overdracht of het gebrek daaraan is hierop van invloed. Veranderingen in de verdeling van portefeuilles komen zelden voor.
- De inhoudelijke overdracht van wethouder op wethouder laat vaak te wensen over. Doordat er geen draaiboek of richtlijnen bestaan voor de overdracht van ambtenaar op ambtenaar en emoties vaak de overhand krijgen, is de overdracht beperkt of kiezen de afgetreden wethouders ervoor het overdrachtmateriaal te vernietigen. Opvolgers geven aan hier hinder van te ondervinden; het verlengt de inwerkprocedure en levert in de eerste maanden na de opvolging veel extra werk op.

5.2 Aanbevelingen

- Stel een crisishandleiding op, waarin gemeenten allereerst gevoelig worden gemaakt voor ontwikkelingen die kunnen leiden tot politieke crisissituaties. Benoem hierbij bovendien de rollen die functionarissen idealiter spelen in het geval van een wethouderscrisis. Ook kunnen in deze crisishandleiding richtlijnen worden opgenomen voor het organiseren van de inhoudelijke overdracht en de ondersteuning van de opvolgend wethouder.
- Biedt partijen ondersteuning bij de werving en selectie van wethouders. Dit door middel van het opstellen van selectiecriteria en procesondersteuning.
- Organiseer professionele ondersteuning voor wethouders van lokale partijen. Het ontbreekt de wethouders van deze partijen aan politieke ervaring, waardoor zij vaker dan wethouders van andere politieke partijen in de problemen lijken te komen. Voorts ontbreekt het deze partijen aan de middelen en ervaring om deze ondersteuning zelf te organiseren.
- Verken als Ministerie de mogelijkheden voor het organiseren van nazorg voor afgetreden wethouders. Omdat de meerderheid van de wethouders emotioneel beschadigd is, is het wenselijk dat hen professionele ondersteuning wordt aangeboden teneinde het verwerkingsproces te bevorderen.

Bijlage: Achterliggende gegevens van de data-analyse

Onderstaande tabellen bevatten de bouwstenen voor de hierboven vermelde gegevens over de twee bekende collegeperiodes. Zoals in de inleiding aangegeven kunnen aan de verschillen tussen kalenderjaren geen betekenis worden gehecht, omdat de peildata in een kalenderjaar sterk kunnen verschillen.

Tabel 2.5. Afgetreden wethouders naar sekse 1998 – 2001

	1998	1999	2000	2001	Totaal	
Mannen	97	121	53	***	271	81,4%
Vrouwen	29	19	14	***	62	18,6%
Totaal	126	140	67	***	333	100%

Tabel 2.6. Afgetreden wethouders naar partij 1998 – 2001

	1998	1999	2000	2001	Totaal	
CDA	32	33	15	***	80	24,1%
PvdA	26	28	21	***	75	22,6%
VVD	21	32	12	***	65	19,6%
D66	7	4	2	***	13	3,9%
Gr. Li.	5	3	4	***	12	3,6%
Chr. Unie / SGP	3	4	2	***	9	2,7%
SP	1	4	0	***	5	1,5%
Lokaal	30	32	11	***	73	22,0%
Totaal	125	140	67	***	332	

Tabel 2.7. Afgetreden wethouders naar gemeentegrootteklasse 1998 – 2001

	1998	1999	2000	2001	Totaal	
0 – 9.999 inw.	12	18	2	***	32	9,6%
10.000 – 19.999 inw.	38	26	19	***	83	24,9%
20.000 – 49.999 inw.	47	60	18	***	125	37,5%
50.000 – 99.999 inw.	14	20	11	***	45	13,5%
Meer dan 100.000 inw.	15	16	17	***	48	14,4%
Totaal	126	140	67	***	333	

Tabel 2.8. Afgetreden wethouders naar provincie 1998 – 2001

	1998	1999	2000	2001	Totaal	
Groningen	6	7	2	***	15	4,5%
Friesland	4	4	2	***	10	3,0%
Drente	3	5	1	***	9	2,7%
Overijssel	6	3	15	***	24	7,2%
Gelderland	17	14	6	***	37	11,1%
Flevoland	3	2	1	***	6	1,8%
Utrecht	2	8	9	***	19	5,7%
Noord-Holland	11	23	7	***	41	12,3%
Zuid-Holland	18	35	16	***	69	20,7%
Zeeland	1	2	1	***	4	1,2%
Noord-Brabant	46	28	5	***	79	23,7%
Limburg	9	9	2	***	20	6,0%
Totaal	126	140	67	***	333	

Tabel 2.9. Afgetreden wethouders naar sekse 2002 – 2005

	2002	2003	2004	2005	Totaal	
Mannen	16	118	152	101	387	83,4%
Vrouwen	2	20	36	19	77	16,6%
Totaal	18	138	188	120	464	100%

Tabel 2.10. Afgetreden wethouders naar partij 2002 – 2001

	2002	2003	2004	2005	Totaal	
CDA	6	31	46	33	116	25,4%
PvdA	3	21	29	19	72	15,8%
VVD	3	27	36	30	96	21,1%
D66	0	5	8	4	17	3,7%
Gr. Li.	1	5	10	1	17	3,7%
Chr. Unie /SGP	0	5	4	4	13	2,9%
SP	0	0	3	1	4	0,9%
Lokaal	4	39	51	27	121	26,5%
Totaal	18	133	187	119	456	

Tabel 2.11. Afgetreden wethouders naar gemeentegrootteklasse 2002 – 2005

	2002	2003	2004	2005	Totaal	
0 – 9.999 inw.	2	12	12	14	40	8,8%
10.000 – 19.999 inw.	6	40	52	29	127	27,2%
20.000 – 49.999 inw.	4	54	89	47	194	41,6%
50.000 – 99.999 inw.	5	18	16	17	56	12,0%
Meer dan 100.000 inw.	1	16	19	13	49	10,5%
Totaal	18	140	188	120	466	

Tabel 2.12. Afgetreden wethouders naar provincie 2002 – 2005

	2002	2003	2004	2005	Totaal	
Groningen	1	10	8	2	21	4,5%
Friesland	0	4	2	0	6	1,3%
Drente	0	3	3	0	6	1,3%
Overijssel	0	8	11	4	23	4,9%
Gelderland	1	9	30	13	53	11,4%
Flevoland	0	0	5	3	8	1,7%
Utrecht	1	13	16	11	41	8,8%
Noord-Holland	2	28	30	32	92	19,7%
Zuid-Holland	2	31	29	27	89	19,1%
Zeeland	4	7	9	2	22	4,7%
Noord-Brabant	6	10	25	17	58	12,5%
Limburg	1	17	20	9	47	10,1%
Totaal	18	140	188	120	466	100%

Tabel 2.13. Gemiddelde leeftijd afgetreden wethouders 2002 – 2005

2002	2003	2004	2005
56,9	52,1	55,1	54,4